מסורת השׂ"ס

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין • שהיה אב בית דין : **וכן הוא אומר וכניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי** . ר"מאיר וקודם לכסא שבתחילה עוטלין רשות ואח"כ שואלים אם יגליחו: **ואביתר אלו אוריים ותומים.** שכל ימי דוד היה בשאל באביתר עד מלחמת אבשלום שאז אביתר עלתה לו ושאל לדוק ועלתה לו כדאמרי' בסדר עולם ונסתלק אז מן הכהונה: **שכורתים את דבריהם** . שאומרים דבריה קלודים וגמורים שלא יפחתו ולא יוסיפו: **שר צבא למלך יואב** . להוליך אנשי המלחמה: **מאי קרא** . דכתיב היה תלוי למעלה ממטתו ומעורו: **עורה כבודי** . אל תתכבדי בשינה כשאר מלכים : **פעירה שחר** . שאר מלכים שאחר מעורר מעורר את השחר: **שמא יטעו אלעזר ניני פרעה** . אם אני יודע לכוין השעה הם אינם יודעים לכוין השעה וקודם שיגיע חצות יהו סבורים שהגיע ועדיין לא בא המלך וימתינו משה בדבי הוא הלך טוב לאחוז לשון אחי יודע : **דאמר מר** . במסכת דרך ארץ : **ומאמו** . תהא לאחז וכשאל בדבריך : **אליבר נגהי ארבסר** . ליל שנבר שלשה עשר (א) ולמחרת יגיע ארבעה עשר : **ידי מלולכות בדם** . שהגשים מרחות לו דם הדה אם טמא אם טהור שיש מרחות דם טהור באשה: **ובשפיר** . הוא עור הולד שהעלמות והגידים והבשר נלוים בתוכו . ויש שפיר שהאשה יושבת עליו ימי טומאה וימי טהרה ואי זה,זה המרוקם ובמס' נדה (דף כד ב) מפרש לה ויש שפיר מלא מיס ודם שאינו חשוב ולד ליבש עליו טומאת יולדת וימי טהרתה : **ובשליא** . דתנן (שם כו) אין שליא בלא ולד והוא כמין לבוש שהולד שוכב בתוכה וקורין ושמי"דור בלע"ז ותניא (שם) אין שליא פחותה מטפח ותחלתה כחוט של ערב וסופה כתורמוס והיו מביאין אותה לפניו לראות אם שליא שמחיקנה שהיה ולד עשויה כדת שליא שמחיקנה עליו ימי טומאתה וטהרה אם לאו: **וליתי ותייבי.** שיך בדיני ממזרות ודיני נפשו': **ומאמי ומהרתי.** בהלכות טומאה וטהרה : **מפיבושת.** [מפי בושת] בדברי הלכה היוצאין מפיו היה בושת לדוד שפעמים שהיה טועה והוא אומר לו 'טעית': **ליפיר.** בזכות שהיה דוד מקטין עצמו זכה ויצא ממנו כלאב: **אלא דניאל שמו.** במקום אחר אומר (שמואל ב ג) ומשלהו כלאב לחביגיל אשת נבל וגו' הרבה שהיה אב בהוראות : **לולא אמנתי לראות בטוב ה'.** כבר טרדוני מירלהך כמו שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד וגו' (שמואל א כו) : **נקוד על לולא** . לדרוש אם הנקודה שהיא ממעטת אם משמעות הכתוב אומר שלא דבר ברור היה לו לראות אם יש לי חלק ביניהם אם לאו? **שמא יגרום החטא** . הירוצא הוא לעולם מוחזק בידו שהוא חסיד **ויירא יעקב** . שבאו (ד) בימי יהושע . **ביאה שנייה** . כשעלו מגלות בבל בימי עזרא : **רמאי יעקב** . **לאמר** . בימי יהושע : **לולא שגרם החטא** . ולא הלכו אלא ברשות כורש וכל ימי מלכי פרס נשתעבדו להם לכורש ולאחשורוש ולדריוש האחרון: **חכמים כמאן סבירא להו.** במשמעות בשכבר האמור בתורה: **לימרו** (ו) **כרי אליעזר** . דאמר סוף האשמורה הראשונה דודאי ליש בכר שכב וישן: **בניהו בן יהוידע זה סנהדרין ואביתר אלו אוריים ותומים וכן הוא אומר ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי?כרתי-שכורתים דבריהם, פלתי-שמופלאים בדבריהם* ואח"כ שר צבא למלך-יואב אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא? עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר, רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע, כנור למה ליה? לאתעורי משנתיה,וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר "כחצות?משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא דאמר מר "*לכך לשונך לומר אני יודע שמא תתבדה ותאחז.רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר' הוה קאי והכי קאמר משה לישראל:אמר הקב"ה-למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים;° לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני-לוי ור' יצחק:חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה "רבונו של עולם הוה ידע אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני °חצות לילה אקום להודות לך,ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה "רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה, ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו- מפיבשת רבי: יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי,ולא בושת'י"א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא?°ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש" תנא לא מפיבשת שמו אלא איש *בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה,ועליו אמר שלמה בחכמתו°"בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני'ואומר°חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר". ודוד אמר קרי לנפשיה 'חסיד'והכתיב°לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא?אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו?שמא יגרום החטא *כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי-בחיב°והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך'וכתיב °ויירא יעקב מאד" אמר שמא יגרום החטא *כדתניא °"עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית:עד יעבור עמך ה" זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית' זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: וחכ"א עד חצות : חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו: לימרו כרבי אליעזר ואי**

[וכ"ה בעצרון ערך מתי]

בניהו בן יהוידע
יהוידע בן בניהו

[ועי' בתוס' סנהדרין עז: ד"ה ולמה]

נושא
ענותנותו של דוד. דוד היה לומד מאחרים.

נושא
שמא יגרום החטא

נושא
שיטת חכ' דק"ש של ערבית עד חצות

רב נסים גאון

יושב ומנמנם כסוס אית' במסכת סוכה בפ' הישן (דף כו) אמר רב אסור לאדם לישן ביום יתר משינת הסוס אמר אביי שינתיה דמר כדרב דרב כר' דר' כדוד מלך ישראל דדוד כדסוסיא דסוסי שיתין נישמי. הא דאמר (רב) [רב אחא] הכא אין הבור מתמלא מחוליתו מתפרשא לך מההיא דבפרק הרואה מקום (דף נט) דתניא בשעה שבקש הקב"ה להביא מבול לעולם נטל ב' כוכבים מביתה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמם נטל ב' כוכבים מעיש וסתמן ומראקשינן וליסתמה בדידה ופרקינן אין הבור מתמלא מחוליתו שבעת מינה דהכין הוא פירושה שהבור אם תחזיר לתוכו העפר שניטלת ממנו אינו ממלא אותו אלא צריך להוסיף עפר אחר ולפיכך לא היו מספיקין כאן אותן ב' כוכבים שניטלו ממנה והצורך ליטול ב' כוכבים מעיש לסתמן ולזה נתכוונו העם באמרם לדור המלך אין הבור מתמלא מחוליתו תשובה לדבריו שאמר להם לכו התפרנסו זה מזה כלומרכי אין מספיק לנו מה שאנו נרעים זה מזה אלא צריכין אנו תוספת ממקום אחר מיד אמר להם לכו ופשטו ירים בגדור :

תורה אור

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין ואביתר אלו אוריים ותומים וכן הוא אומר °ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי?כרתי-שכורתים דבריהם, פלתי-שמופלאים בדבריהם* ואח"כ שר צבא למלך-יואב אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא? עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר, רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע וכיון דדוד הוה ידע, כנור למה ליה? לאתעורי משנתיה,וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר "כחצות?משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא דאמר מר "*לכך לשונך לומר אני יודע שמא תתבדה ותאחז.רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר' הוה קאי והכי קאמר משה לישראל:אמר הקב"ה-למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים;° לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני-לוי ור' יצחק:חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה "רבונו של עולם הוה ידע אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני °חצות לילה אקום להודות לך,ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה "רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה, ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו- מפיבשת רבי: יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי,ולא בושת'י"א"ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא?°ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש" תנא לא מפיבשת שמו אלא איש *בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב וא"ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה,ועליו אמר שלמה בחכמתו°"בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני'ואומר°חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר". ודוד אמר קרי לנפשיה 'חסיד'והכתיב°לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא?אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו?שמא יגרום החטא *כדר' יעקב בר אידי דר' יעקב בר אידי רמי-בחיב°והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך'וכתיב °ויירא יעקב מאד" אמר שמא יגרום החטא *כדתניא °"עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית:עד יעבור עמך ה" זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית' זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא: וחכ"א עד חצות : חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו: לימרו כרבי אליעזר ואי**

(א) רש"י וכו' ד"ה תליסר וכו' ניל שעבר של שלשה עשר ולמחרת יגיה לארבעה עשר: (ב) ד"ה שהיה מכלים בבוץ ה'. מכלים את פני הכבר : ג) ד"ה לולא כו' כעוב ה' בתרן ישראל כבר עדדוני : (ד) ד"ה ביאה וכו' שבאו נתרן בימי יהושע : (ה) ד"ה רלוייס היו ישראל ליעשות : (ו) ד"ה לימרו כרי אליעזר דאמר עד סוף :

מסורת השׂ"ס

ס"א ולמה נקרא שמם אורים ותומים אורים שמאירים את דבריהם תומים שמשלימים את דבריהם ועי' ביומא עג:

מס' דרך ארץ זוטא פ"ג

[עיין בינמות דף עט בהוס' דגרס ר"ת אלא אים בעל שמו וע"ש]

סנהדרין דף לח :

ג"ז שם וסוטה דף לו.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תליס' וכו' ניל שעבר של שלשה עשר ולמחרת יגיה לארבעה עשר: (ב) ד"ה שהיה מכלים בבוץ ה' מכלים את פני הכבר : ג) ד"ה לולא כו' כעוב ה' בתרן ישראל כבר עדדוני : (ד) ד"ה ביאה וכו' שבאו נתרן בימי יהושע : (ה) ד"ה רלוייס היו ישראל ליעשות : (ו) ד"ה לימרו כרי אליעזר דאמר עד סוף :